

**FITXA IDENTIFICATIVA****Dades de l'Assignatura**

Codi	42896
Nom	Cooperació al desenvolupament
Cicle	Màster
Crèdits ECTS	12.0
Curs acadèmic	2023 - 2024

Titulació/titulacions

Titulació	Centre	Curs	Període
2107 - M.U. Cooperació al Desenvolupament	Facultat de Geografia i Història	1	Primer quadrimestre

Matèries

Titulació	Matèria	Caràcter
2107 - M.U. Cooperació al Desenvolupament	1 - Assignatures obligatòries	Obligatòria

Coordinació

Nom	Departament
VALERA LOZANO, ANTONIO	195 - Geografia

RESUM**POLÍTIQUES, ACTORS I PRÀCTIQUES DE LA COOPERACIÓ**

Aquesta assignatura analitza la naturalesa de la política de cooperació per al desenvolupament tant des d'una perspectiva teòrica com en el pla de la realitat de les pràctiques dels principals actors de la cooperació internacional i nacional. En concret, en aquest curs s'analitzen:

Els conceptes bàsics de la cooperació per al desenvolupament

- Els objectius i els instruments de la cooperació
- La política de cooperació internacional per al desenvolupament de les principals institucions internacionals
- Les característiques més importants de la cooperació per al desenvolupament de la Unió Europea
- Els trets més destacats de la cooperació espanyola



INSTRUMENTS DE LA COOPERACIÓ INTERNACIONAL

Aquesta assignatura ofereix pautes per a l'estudi i el coneixement dels instruments de la cooperació internacional.

Dóna una visió de la planificació orientada al procés de desenvolupament, descobreix elements i fonaments de la intervenció a través de projectes, amb una visió crítica.

Suggereix una primera aproximació a la complexitat conceptual i procedimental de qualsevol projecte d'educació, i proposa una mirada panoràmica a diferents experiències de l'anomenada educació per al desenvolupament. I agafa distància crítica d'una concepció instrumentalista i tecnocràtica de l'educació en les polítiques públiques de la cooperació internacional.

ÀMBITS TRANSVERSALS DE LA COOPERACIÓ INTERNACIONAL

Drets humans i desenvolupament

L'assignatura tracta sobre la perspectiva dels drets humans en les accions de cooperació al desenvolupament. Es desenvolupa en dues sessions: en la primera, es planteja el marc teòric de la perspectiva dels drets humans en la cooperació per al desenvolupament; en la segona, es tracta de veure l'aplicació pràctica d'aquesta perspectiva en projectes concrets.

Gènere i cooperació al desenvolupament

Aquest curs ofereix una introducció al gènere i a la seua perspectiva cultural, clau per a entendre les diferents polítiques de desenvolupament econòmic i les pràctiques de cooperació.

Partint del fet que els conceptes de *gènere* i de *desenvolupament* són construïts socialment i no són neutrals, es prestarà especial atenció a les polítiques que van afectar les relacions de gènere i la posició social de les dones. Així mateix, es debatran les respostes i les alternatives locals de polítiques d'igualtat.

Salut per al desenvolupament

En el context de la cooperació per al desenvolupament la salut adquireix una gran importància considerada tal com és definida per l'OMS, és a dir: "l'estat de complet benestar físic, mental i social, i no només l'absència d'afeccions i malalties", la qual cosa queda reflectida en la seua interrelació amb els ODM.

La salut i els objectius de desenvolupament del mil·lenni: "*El millorament de la salut és essencial per a avançar cap a l'assoliment dels altres objectius de desenvolupament del mil·lenni*", Lee Jong-wook, exdirector general de l'OMS.



Tres dels vuit objectius, vuit de les setze metes i divuit dels quaranta-vuit indicadors es relacionen directament amb la salut. La salut també contribueix de manera considerable a altres diversos objectius.

Els objectius de desenvolupament del mil·lenni presenten una visió del desenvolupament centrada en la salut i l'educació. Des que es van adoptar, ningú no ha pogut dir que el desenvolupament es referisca solament al creixement econòmic.

Medi ambient i desenvolupament

De la mateixa manera que el gènere i l'enfocament dels drets humans han d'estar presents en les intervencions de cooperació internacional per al desenvolupament, també hi ha d'estar l'enfocament mediambiental. Quan parlem de desenvolupament, partim d'un concepte de desenvolupament humà participatiu i sostenible per tractar de superar un concepte de desenvolupament com a mer equivalent de desenvolupament econòmic il·limitat en un planeta finit. D'aquesta manera, destaquem tres dimensions del desenvolupament: la social, l'econòmica i l'ambiental.

Per tant, no és possible parlar de cooperació per al desenvolupament sense entendre aquest dins del marc de la sostenibilitat. En la lluita contra la pobresa és fonamental la protecció del medi ambient i per tant evitar els tres grans problemes ambientals actuals: el canvi climàtic, la pèrdua de biodiversitat i la desertificació. És necessari adoptar la perspectiva ambiental en les intervencions de cooperació en un estadi inicial, i per fer-ho necessitem un model i eines. Aquest serà l'objecte del curs, sense oblidar que no podem desvincular l'aplicació de la perspectiva mediambiental de l'aplicació de la perspectiva de gènere.

CONEIXEMENTS PREVIS

Relació amb altres assignatures de la mateixa titulació

No heu especificat les restriccions de matrícula amb altres assignatures del pla d'estudis.

Altres tipus de requisits

No es requereixen

2107 - M.U. Cooperació al Desenvolupament

- Que els estudiants sàpiguen aplicar els coneixements adquirits i la seua capacitat de resolució de problemes en entorns nous o poc coneguts dins de contextos més amplis (o multidisciplinaris) relacionats amb la seua àrea d'estudi.



- Que els estudiants siguem capaços d'integrar coneixements i afrontar la complexitat de formular judicis a partir d'una informació que, sent incompleta o limitada, incloga reflexions sobre les responsabilitats socials i ètiques vinculades a l'aplicació dels seus coneixements i judicis.
- Que els estudiants sàpiguen comunicar les conclusions (i els coneixements i les raons últimes que les sustenten) a públics especialitzats i no especialitzats d'una manera clara i sense ambigüitats.
- Que els estudiants posseïsquen les habilitats d'aprenentatge que els permeten continuar estudiant d'una forma que haurà de ser en gran manera autodirigida o autònoma.
- Ser capaç d'inserir-se en les estratègies de cooperació internacional i posar en marxa amb èxit accions coherents amb un model de desenvolupament humà sostenible
- És capaç de reconèixer les interrelacions entre els agents locals i els globals
- És capaç d'aplicar la metodologia del marc lògic en la planificació, seguiment i avaluació de projectes de Cooperació al Desenvolupament
- És capaç d'aplicar els coneixements adquirits i de resoldre problemes en entorns nous o poc coneguts dins de contextos més amplis (o multidisciplinaris) relacionats amb l'especialitat de Cooperació al Desenvolupament
- Saber analitzar des d'una perspectiva global els problemes de la cooperació al Desenvolupament
- Està preparat per a participar en organismes públics i privats (amb ànim de lucre i sense ànim de lucre) , de caràcter internacional i nacional i dur a terme amb èxit la gestió de polítiques públiques coherents amb un model de desenvolupament humà sostenible

-Aplica els coneixements adquirits, resol problemes en entorns nous o poc coneguts i formula judicis que inclouen reflexions sobre les responsabilitats socials i ètiques a partir de la realització i resolució amb èxit de casos pràctics.

-És capaç de comunicar conclusions públiques valorades a partir de la participació en l'aula per a l'exposició de resultats concloents del treball no presencial.

-Posseeix habilitats d'aprenentatge autodirigit o autònom a partir de la lectura de la bibliografia i la realització de les activitats no presencials amb un adequat compliment final a partir de la utilització de les eines audiovisuals que permeten contactar amb el professor i la resta d'alumnat per a la resolució de dubtes.

-Reconeix les interrelacions entre els agents locals i globals que permeten als alumnes i alumnes inserir-se en les estratègies de cooperació internacional i engregar amb èxit accions coherents amb un model de desenvolupament humà sostenible a partir de les lectures dels materials proposats a més de la realització d'activitats que reflexionen sobre la idea del desenvolupament humà sostenible i les diferents propostes de mesurament del mateix.



-Està preparat per a participar en organismes públics i privats de caràcter nacional i internacional a través de la realització de dinàmiques participatives on cadascú exerceix el rol de l'actor al que representa, generant discussions i resultats adequats als interessos, funcions i antecedents d'aqueix actor en el panorama del sistema de cooperació internacional.

-Enllaça el marc lògic amb els conceptes generals de la planificació del desenvolupament a partir de l'elaboració d'activitats abordades a partir d'un cas d'estudi donat.

-Té una visió crítica que garanteix els valors d'igualtat i fomenta els següents elements transversals: equitat de gènere, medi ambient i dimensió territorial, VIH, igualtat, drets humans i atenció a la diversitat (discapacitat, pobles indígenes.), interculturalitat basada en drets a partir de les activitats proposades a partir de les lectures associades a cada assignatura que compon el mòdul.

-És capaç de desenvolupar habilitats per al treball en equip a partir de la realització de dinàmiques grupals presencials i treballs en grup no presencials.

DESCRIPCIÓ DE CONTINGUTS

1. Concepte i evolució històrica de la Cooperació al Desenvolupament

Cooperació Bilateral i Multilateral. Cooperació Sud-Sud. Sistema espanyol de cooperació al desenvolupament: Cooperació descentralitzada. Paper CCAA i agents municipals. Les ONGDs i el seu paper com a agents de cooperació al desenvolupament

2. Instruments de la Cooperació Internacional

Introducció als projectes de la Cooperació al Desenvolupament (EML). Altres instruments: suport pressupostari, condonació del deute, SWAP, etc.

3. Àmbits específics de la Cooperació

Salut i Desenvolupament. Educació per al Desenvolupament. Cooperació i Gènere. Drets Humans i desenvolupament. Medi ambient i desenvolupament. Tecnologia per al desenvolupament

**VOLUM DE TREBALL**

ACTIVITAT	Hores	% Presencial
Pràctiques en aula	24,00	100
Classes de teoria	24,00	100
Seminaris	12,00	100
Tutories reglades	8,00	100
Altres activitats	4,00	100
Estudi i treball autònom	216,00	0
TOTAL	288,00	

METODOLOGIA DOCENT

-Realització de seminaris com a espais per a la reflexió, posada en comú i aprofundiment dels continguts ja treballats per l'alumne amb anterioritat a través del seu treball autònom.

-Sessions presencials pràctiques en les quals s'utilitzaren estratègies metodològiques de resolució de problemes, estudi de cas i aprenentatge per projectes per a l'aplicació dels conceptes bàsics prèviament introduïts.

-Ensenyament pràctic a través de visites guiades (eixides de camp).

-Tutories en aula per a la resolució de dubtes i aclarir col·lectivament qüestions d'interès per a tots els alumnes/as en relació als continguts conceptuals o pràctics, així com el treball que hauran de realitzar de forma autònoma.

AVALUACIÓ

Proves d'avaluació	30
Activitats i pràctiques dirigides en l'aula	20
Memòria	50
	100

TOTAL

Per superar l'assignatura s'han d'aprovar amb un 5 tots els exercicis avaluable.

La còpia o plagi manifest de qualsevol tasca de l'avaluació suposarà la impossibilitat de superar l'assignatura, sotmetent-se seguidament als procediments disciplinaris oportuns. S'ha de tenir en compte que, d'acord amb l'article 13. d) de l'Estatut de l'Estudiant Universitari (RD 1791/2010, de 30 de desembre), és deure un estudiant abstenir-se en la utilització o cooperació en procediments fraudulents en les proves d'avaluació, en els treballs que es realitzen o en documents oficials de la universitat. Davant



pràctiques fraudulentas es procedirà segons allò establert pel “**Protocol d'actuació davant pràctiques fraudulentas a la Universitat de València**” (ACGUV 123/2020):
<https://www.uv.es/sgeneral/Protocols/C83.pdf>

REFERÈNCIES

Bàsiques

- -Materia Àmbitos transversales de la cooperació internacional

* Género y Cooperación al Desarrollo

Antolin, Luisa (coord) (2000): Política de género y gestión de ONGD. Acsur- Las Segovias.

Craviotto, Nerea y Antolin, Luisa (coord) (2009): La movilización por la igualdad de género y la eficacia de la ayuda. Madrid: Fundación Carolina, WIDE, AECID.

Molina, Estafanía y San Miguel, Nava (coord) (2009): Nuevas líneas de investigación en Género y Desarrollo. Colección Cuadernos Solidarios. Madrid: UAM Ediciones.

Molina, Estafanía y San Miguel, Nava (coord) (2009): Buenas Prácticas en Derechos Humanos de las Mujeres. Colección Cuadernos Solidarios. Madrid: UAM Ediciones.

*Salud y desarrollo

Poverty reduction strategy papers: Their significance for health, second synthesis report
<http://www.who.int/hdp/en/prsp.pdf>

Effective aid, better health : Report prepared for the Accra High Level Forum on aid effectiveness, 2-4 September 2008
http://www.who.int/hdp/publications/effectiveaid_betterhealth_en.pdf

Human rights, health and poverty reduction strategies
http://www.who.int/hdp/publications/human_rights.pdf

La OMS y los objetivos de desarrollo del milenio

<http://www.who.int/mdg/en/>

<http://www.who.int/hdp/en/index.html>

Macroeconomics and Health

<http://www.who.int/macrohealth/en/>

La salud en el desarrollo Humano



<http://www.paho.org/Spanish/D/ar2000-2.pdf>

- -Materia Àmbits transversals de la cooperació internacional

*Medio Ambiente y desarrollo

AGUILAR, Luisa (2009): Manual de capacitación en género y medio ambiente, Costa Rica, Unión Internacional para la Conservación de la Naturaleza y el Programa de Naciones Unidas para el Desarrollo.

BONILLA GARCÍA, Alejandro & GRUAT, J.V. (2003): Protección social, una investigación de la vida para propiciar la justicia social, reducir la pobreza y fomentar el desarrollo sostenible, Ginebra, Organización Internacional del Trabajo.

IPADE Manual para la integración del medio ambiente en proyectos de desarrollo.

IPADE Guía de herramientas para la integración del enfoque de género en proyectos de agua y saneamiento.

KABEER, Naila (1996): Género, desarrollo y capacitación: aumentar la capacitación en el proceso de planificación. En Desarrollo y Diversidad social, Barcelona, Icaria, pp. 18-27.

Martínez Alier, J. (2004) El ecologismo de los pobres: conflictos ambientales y lenguajes de valoración. Barcelona: Icaria.

Naredo, J.M. (2006) Raíces económicas del deterioro ecológico y social. Más allá de los dogmas Madrid: Siglo XXI.

Novo, M. (coord.) (2007) Mujer y medio ambiente: los caminos de la visibilidad. Madrid: Libros de La Catarata.

Shiva, V. y Mies, M. (1997), Ecofeminismo, Barcelona: Icaria

- Profesor Raúl de Arriba

Básica

- Easterly, W. (2015): La carga del hombre blanco. Debate.

- Sotillo, J. A. (2011): El sistema de cooperación para el desarrollo. Actores, formas y procesos. Ed. Catarata

Complementàries

- - Materia Polítiques, actores y prácticas de la cooperación

AA.VV. (2011): Renovando el papel de las ONGD. Hacia la Transformación Social. Editorial Plataforma 2015 y más.

Antuñano, I. (director) (2008): Las ONGD y la cooperación internacional para el desarrollo. Publicaciones de la Universitat de Valencia.



Antuñano, I. y Revert, X. (editores) (2006): La cooperación al desarrollo de las Universidades Valenciana. Publicaciones de la Universidad de Valencia.

Generalitat Valenciana, Consellería de Solidaridad y Ciudadanía (2008). Plan director 2008-2011.

Iglesias-Caruncho, M. (coord.) (2007): Avances y retos en la cooperación española. Fundación Carolina

Intermon Oxfam (2010): La ayuda del siglo XXI. Reconocer los éxitos, superar los fracasos.

Ministerio de Asuntos Exteriores y Cooperación (2013): IV Plan director de la cooperación española, 2013-2016.

Natalia Millán, N.; Santander, G.; Aguirre, P. y Garrido, A. (2012): La coherencia de políticas para el desarrollo en España. Mecanismos, actores y procesos. Editorial Plataforma 2015 y más.

Social Watch (2012): Políticas coherentes para una ciudadanía global. Social Watch Informe 2011. Editorial Plataforma 2015 y más.

Unión Europea (2006): Consenso europeo sobre el desarrollo.

Naciones Unidas (2013): Una nueva alianza mundial: Erradicar la pobreza y transformar. Las economías a través del desarrollo sostenible. Nueva York.

- - Materia Instrumentos de la Cooperación Internacional

Argibay, M. Y Celorio, G. (2005): Educación para el Desarrollo. Vitoria Gasteiz-Cooperación Pública Vasca.

Alboan (2011): El desarrollo alternativo por el que trabajamos. Aprendizaje desde la Experiencia. Bilbao, Alboan.

CONGDE (s.f.): Educación para el desarrollo. Una estrategia de cooperación imprescindible. Documento policopiado de la CONGDE.

Martínez Usarralde, M.J. (2011): Sentipensar el Sur. Cooperación al Desarrollo y Educación. Valencia: PATronat Sud-Nord y Servei de Publicacions de la U.V.

Martínez Usarralde, M.J. (2011): Coordinación del número 17 de la Revista Española de Educación Comparada: Cooperación al Desarrollo en Educación: alianzas con Educación Comparada desde la perspectiva del Desarrollo. Madrid. UNED-Sociedad Española de Educación Comparada.

UNESCO ETXEA (2004): Cuaderno de Trabajo de EPd. Bilbao, Unesco Exea.

- - Materia Ámbitos transversales de la cooperación internacional

*Derechos Humanos y Desarrollo

Appleyard, Susan, A Rights Based Approach to Development: GAT the policy documents of the UN, development cooperation agencies and NGOs say, OHCHR Asia-Pacific, Septiembre 2002.

Asbjørn, Eide. Human Rights in Development and in Development Cooperation, en Forum for Development Studies, nº 1-2, 1994.

Beaukerk, John, Which Rights?, en revista On Trac del International NGO Training and Research Centre.

Cheria, Anita y Sriprapha Petchamesree, Edwin; A Human Rights Approach to Development. Resource Book, ActionAid, 2004.

Institute of Development Studies (IDS): Developing rights? Relating discourse to context and practice, Institute of Development Studies (IDS) bulletin, 2004.

InterAction, An Introduction to the concept of Rights-Based Approach to Development: a paper for Interaction, Diciembre 2003.



Guendel, Ludwig, Políticas Públicas y Derechos Humanos, Revista de Ciencias Sociales, Universidad de Costa Rica XXVII, 2002.

Khoza, Sibonile, The link between development and social and economic rights: Are socioeconomic rights developmental rights?, Socio-Economic Rights Project, CLC, UWC, 2002.

ODI, What can we do with a rights-based approach to development Briefing Paper, Overseas Development Institute, September 1999.

- - Materia Ámbitos transversales de la cooperación internacional

*Derechos Humanos y Desarrollo

Principios de Montreal sobre los Derechos Económicos, Sociales y Culturales de las Mujeres, adoptados por un grupo de expertas en una reunión celebrada del 7 al 10 de diciembre de 2002 en Montreal, Canadá.

Red-DESC, Las Normas de Naciones Unidas sobre las Responsabilidades de las Empresas en la Esfera de los Derechos Humanos: Kit de Información, Red Internacional para los Derechos Económicos, Sociales y Culturales, enero 2005.

Stewart, Frances and Wang, Michael, Do PRSPs empower poor countries and disempower the World Bank, or is it the other way around?, QEH Working Paper Series, Working Paper nº 108.

Urban Jonsson; Human Rights Approach to Development Programing, UNICEF, 2003.

- *Género y Cooperación al Desarrollo

BELTRÁN, Esteban (2009): Derechos torcidos: tópicos, medias, verdades y mentiras sobre pobreza, política y derechos humanos. Barcelona: Debate.

BOSERUP, Ester (1993): La mujer y el desarrollo económico. Minerva. Madrid.

CORNWALL, Andrea (Ed.) (2005): Readings in Gender in Africa. The International African Institute & School of Oriental and African Studies (SOAS), London.

ESCOBAR, Arturo (1991) Anthropology and the development encounter: the making and marketing of development anthropology. American Ethnologist, 18 (4) pp. 658-682.

ESTEVA, G. (2000) Desarrollo, en VIOLA, A. (comp.) (2000): Antropología del desarrollo. Teorías y estudios etnográficos en América Latina. Barcelona. Paidós Studio.

KABEER, Naila (1994): Realidades Trastocadas. Jerarquias de género en el pensamiento del desarrollo, México: Paidós.

FEIERMAN, Steven (1990): Peasant Intellectuals. Anthropology and History in Tanzania, Wisconsin: The University of Wisconsin Press.

MOORE, Henrietta L. (1991): Antropología y Feminismo, Ediciones Cátedra, S.A., Madrid.

WALDORF, Lee. Camino hacia la igualdad de género, CEDAW, BEIJIN y los Objetivos del Milenio. Fondo de Naciones Unidas para las Mujeres. http://www.unifem.org/attachments/products/PathwayToGenderEquality_spn.pdf

- *Salud y desarrollo

La salud en la cooperación al desarrollo y la acción humanitaria. Informe 2009 (PROSALUS, MDM, MEDICUS MUNDI, 2010)

<http://www.prosalus.es/uploads/EducaDesar/SaludDesarr/informe%20salud/Informe2009%20completo.pdf>



SALUD Y DESARROLLO SOSTENIBLE*

Gro Harlem Brundtland** JUNIO-JULIO 2002 NUMERO 800

http://www.revistasice.com/cmsrevistasICE/pdfs/ICE_800_173-179_248DEC7BEB6E56D291B59F95F6C13979.pdf

Agua, salud y desarrollo

<http://aguasaludydesarrollo.org/exposicion/>

Agencia Europea para el Desarrollo y Salud (SEGURIDAD ALIMENTARIA)

<http://www.aedes.be/services/food/es/default.asp>

VARIOS:

Campaña "Salud para el desarrollo"

<http://salutxdesenvolupament.org/>

Arte Puente para la Salud y el Desarrollo. Red por Belen

<http://www.youtube.com/watch?v=tuJd9-sAtIE>

-

*Medio ambiente y desarrollo

COBO, Rosa y POSADA, Luisa. El País 15/ 06/06: La Feminización de la pobreza FETE-UGT, ISCOD-UGT y UGT Castilla y León (2009) La participación de las mujeres en la consecución de los Objetivos del Milenio.

FONDO DE NACIONES UNIDAS PARA LA POBLACIÓN (2008): Estado Mundial de la población.

GAGO, Cándida (2007): Atlas de mujeres en el desarrollo del Mundo, Iepala- Instituto de la Mujer, Madrid.

Herrero, Y. (2006):Ecofeminismo: una propuesta de transformación para un mundo que agoniza, Cuadernos Mujer y Cooperativismo, 8 PUCMTA.

LONGHURST, Richard (1988): Cash crops, household, food security and nutrition, Institute Development Studies Bulletin Nº 19:2, pp. 179-194.

- Natalia Millán, N.; Santander, G.; Aguirre, P. y Garrido, A. (2012): La coherencia de políticas para el desarrollo en España. Mecanismos, actores y procesos. Editorial Plataforma 2015 y más.

Servet, J.M. (2010): Aide au développement: six décennies de trop dits et de non dits. Revue de la régulation, nº 7.

Social Watch (2012): Políticas coherentes para una ciudadanía global. Social Watch Informe 2011. Editorial Plataforma 2015 y más.